

niet medewerkt, oefent (naar zijn oordeel) een tegenwerkend invloed uit. Maar er is meer:

„De meeste socialisten keerden zich fel tegen de Kerk... Zoo is het in veel opzichten nog... Zeker! De socialistische literatuur is vol van hevige verwijten, in ruwe woorden dikwijls tot uitdrukking gebracht, jegens het kerkelijk instituut. De oordeelen der arbeiders verraden maar al te vaak diepen afkeer; de suggesties der leiders misten hun uitwerking niet. En wanneer de Kerk, naar het woord van Dr de Vos, het socialisme als „een duivelse uitvinding“ brandmerkte (we nemen het op zijn gezag nu maar aan) of wanneer „voor vele kerkelijke menschen het woord socialist weinig minder dan een scheldwoord klonk“, dan was de hoofdoorzaak, althans één der hoofdoorzaken van deze agressieve houding, het mateloos vijandige optreden der eerste socialistische leiders. Het is waar: vaak werd te weinig naar het motief van deze vijandige beweging gezocht, vaak wezen leden der Kerk rechtvaardige eischen tot lotsverbetering met zoogenaamde vrome woorden af. Maar het socialisme heeft een vriendelijker beoordeeling, vooral in de eerste tientallen jaren van zijn historie, onmogelijk gemaakt. De wapenen, waarmede het de Kerk aanviel, noopten deze tot een krachtig verweer. Zijn revolutionaire principes en acties veroordeelden, scherper dan menige critiek van buitenaf, het sociale systeem, hetwelk op die beginselen rustte.

Terecht zegt Dr de Vos, dat de verhouding van Kerk en socialisme niet met een enkel woord weer te geven is. Deze opmerking mag ook menige partijgenoot van hem zich ter harte nemen. Want onberekenbare geestelijke schade is en wordt nog in eigen huis toegebracht, door de caricaturale voorstellingen van het kerkelijk instituut en zijn leer, door de grove beledigingen van zijn belijdenis en de liefdelooze miskenning van zijn optreden. Is het wel waar, dat de Kerk, zooals Dr de Vos meent, onbewogen bleef bij de maatschappelijke ellende, die volgens hem „de socialisten tot het vurigste verzet dreef“? Zag zij „de ellende werkelijk niet“, of „als zij haar zag“, beschouwde zij haar dan inderdaad niet als onrecht, maar als „rampen, welke gevolgen nu eenmaal niet te vermijden zijn“?

Hier geldt in het bijzonder het oordeel, dat de geschiedenis der Kerk niet „met een enkel woord weer te geven is“. Zeker: er zijn vele groote fouten gemaakt. De kerk in haar geheel, zoo goed als de Christenheid, schrijft de heer J. Hofman⁵⁾, (de voorzitter van den Ned. Chr. Graf. Bond) keerde zich niet tegen de maatschappelijke, geestelijke en zedelijke ellende, waarin de arbeiders verkeerden. Er werd lang niet altijd „gevraagd of deze toestand in overeenstemming met het Evangelie was of er mee vloekte“. En „de schreeuw om een menschwaardig bestaan“ werd maar al te dikwijls verkeerd uitgelegd. „Hij werd vertolkt als een niet te vervullen begeerte naar welvaart en rijkdom... en het „begeeren van verheffing“ werd gelijk gesteld met het loslaten van vertrouwen op God“.⁶⁾

Maar daartegenover staat, dat niets nagelaten werd om de kerk zoo zwart mogelijk af te beelden. De historie der Kerk bevat ook menige schoone bladzijde, ook dat gedeelte, hetwelk op haar activiteit op sociaal terrein betrekking heeft. Er is door vele harer dienaren en leden in stilte vaak hard gewerkt om de ellende te verzachten. Een kerk, die haar belijdenis ontrouw werd, was ook op sociaal gebied nalatig; de reformatie heeft echter een ommekeer gebracht. Maar juist voor de sociale actie der belijders van Christus heeft het socialisme geen goed woord over gehad, en nog wachten we op zijn warme erkenning van het zegenrijke werk der Christelijk-sociale organisaties. Waar „de Kerk“ actief werd, groeide dikwijls de vijandschap. Het socialisme, zegt Hofman terecht, voelde den godsdienst zelf als een belemmering voor het volkomen vrij maken van de mensheid, van de arbeidersklasse in het bijzonder. Het was niet een reactie op de „vijandigheid der Kerk, die tot zijn antifetische houding leidde, het was het leerstuk, dat God en geloof en de Kerk moesten verdwijnen, wilde de graad van volmaaktheid, die men zich voorstelde te bereiken, verkregen worden. Twee dingen gingen hier nauw samen: de wil tot opstand tegen de maatschappelijke orde en de wil tot ontkomen aan de hand Gods, die de wereld bestuurt. Het zou niet goed zijn om dit te ontkennen of te verbloemen.“⁴⁾

Dr de Vos deelt principieel dit oordeel; hij legt van de hooghartige houding der socialisten duidelijk getuigenis af. Want de Sneeker predikant meent, dat ook wanneer de Kerk niet tekort geschoten was, zij toch de arbeiders wel niet had kunnen behouden of winnen. „Het was, schrijft hij, de geheele geest der Kerk, die hen afstootte, van welken geest de onbewogenheid ten opzichte van den socialen nood slechts een uiting was. Men kan dezen geest kenmerken als burgerlijk, beter misschien als kleinburgerlijk, al hebben deze

woorden steeds hun bezwaren... Bedoeld is hier een gebrek aan frisheid, durf en ruimheid en daartegenover een overmaat van bekrompenheid, angstigheid, zelfgenoegzaamheid en brave, goedmoedige onbeduidendheid, die echter kan uitschieten tot venijnige boosaardigheid, wanneer men het bestaan raakt. In een dergelijke sfeer kan een rechtgeaard socialist niet leven“.⁵⁾

Het levensgevoel der arbeiders, schrijft Gertrude Hermes⁶⁾, verzet zich tegen „de autoritaire houding der orthodoxie, tegen haar bekrompenheid en haar negatieve houding ten aanzien van vele eindige waarden“.

Dat is ongeveer hetzelfde oordeel. Dr de Vos drukt zich alleen wat krachtiger uit.

Maar hier past een woord van protest. Het is zoo gemakkelijk om over de „burgerlijkheid“ der Kerk te spreken. Al de woorden, welke de Sneeker predikant gebruikt om de Kerk te karakteriseeren, worden, zooals hij zelf toegeeft, gemakkelijk tot „dooddoeners“. Zij zijn het hier. En wie zoo hooghartig over die sfeer spreekt, waarin een „rechtgeaard socialist niet leven kan“, deed beter om het verwijt van „burgerlijkheid“, „gebrek aan ruimheid“ en al dat fraais, eerst tot zijn eigen geestelijke omgeving te richten.

Want het is van die geestesgesteldheid een typische uiting. Aan al zulke „dooddoeners“ hebben wij niets. Wanneer de Kerk voor haar belijdenis opkomt, noemt de „verlichte mensch“ dat bekrompenheid, gebrek aan frisheid, letterknechterij, verstarring enz. Denk aan Horreüs de Haas, denk aan Rosenberg. Maar met dit optreden bewijst zij inderdaad, dat zij leeft.

Het oordeel van Dr de Vos geeft de situatie duidelijk weer. Niet het feit, dat de Kerk nalatig was, is de hoofdoorzaak der „negatieve houding“ geweest. Die oorzaak ligt dieper. We herinneren aan de formulering van Hofman.

Want wie waarlijk de fouten der Kerk smarten, roepen om reformatie, om herstel. Bij de socialisten was echter van zulk een begeerte weinig te bespeuren. Zij deden geen poging tot hervorming, maar keerden de Kerk vol haat den rug toe. Dat feit bewijst, dat zij principieel de banden met de Kerk doorgesneden hadden.

We hopen ons ook in volgende artikelen met het boekje van Dr de Vos bezig te houden. We zullen dan zien, dat deze socialistische predikant zijn geestverwanten niet spaart, ook aan hen hun „burgerlijkheid“ voorhoudt. Maar mede daarom was het beter geweest, dat hij de gewraakte uitdrukking in den gegeven vorm, in de pen gehouden had.

A.

B. t. B.

5) Wij spaareren.

6) „Die geistige Gestalt der marxistischen Arbeitern“, p. 189.

BRIEF UIT AMERIKA

Barth te Princeton.

Onlangs verscheen het „Princeton Seminary Bulletin“ voor November 1937. Uit dit „bulletin“ blijkt dat er in het laatste jaar onderscheiden nieuwe professoren te Princeton benoemd zijn.

Nu weten de lezers van „De Reformatie“ dat Princeton voorheen een bolwerk was van de gereformeerde theologie. Na 1929 is men te Princeton echter van koers veranderd. En waar de leiders te Princeton nu heen willen, wordt hoe langer hoe duidelijker. Nadat de nieuwe president, Dr Mackay, de leiding in handen heeft gekregen, wint het Barthianisme steeds meer veld.

President Mackay meent dat hij, door Princeton Barthiaansch te maken, het historisch Christendom een grooten dienst bewijst. Op dit punt zal ik zijn eigen woorden uit het bovengenoemde „bulletin“ weergeven: „Still more significant is the fact that the theological tradition most relevant to the deepest needs of our time is the theology that is ordinarily designated „Calvinistic“ or „Reformed“. In these days of the totalitarian state with its claim to absolute sovereignty the doctrine of the sovereignty of God has a pungent, contemporary flavor. It is the theology of Karl Barth that put iron into the resistance of the Confessional church in Germany. It is Reformed theologians like Barth and Brunner who have smashed the presuppositions of the theology of modernism and rekindled faith in the Scripture and historic Christianity“.

Princeton zal dus, volgens Dr Mackay, van nieuws den strijd aanbinden tegen het modernisme. Om dit doeltreffend te kunnen doen moet Barth aan het roer. Barth, die het Woord Gods als onfeilbaar verwierpt, zal de menschen terugroepen tot geloof in de Schrift. Barth, die de heilsgeschiedenis vernietigt, zal de geloovigen van alle kerken tezamen roepen tot de verdediging van het historisch Christendom.

Een van de professoren, onlangs te Princeton

Bekeering.

Bid voor mij — het Kruis van Christus schendt de vleugels van mijn tijd, pint ze vast in de eeuwigheid. Immer zocht mijn ziel een waan die dit veeg bestemd bestaan hels verleidt.

Bid voor mij — want ik ben schuldig: smettendol van 't vuilste wee kan ik aan gerechte reë luchten slechts met smart vervullen, niets dan lam geslagen brullen om den vree.

Bid voor mij — de tranen leken bitter heet langs mijn gelaat: 'k schrei naar buiten al den haat die mijn ziel heeft stuk gereten tot ze brak — in zalig weten dat God slaat.

Bid voor mij — het Kruis van Christus weeft zijn draden in den nacht van de wereld, en geen klacht heeft er op 't ontroerd stramien dat verkoornen eeuwig zien, ongewacht.....

Bid voor mij — gij allen samen die in 't middernachtlijkst uur zijt ontstreden 't helse vuur dat u zengend vrat in de ad'ren — en nu duft tot God te nad'ren als uw Muur.

Bid voor mij — ik schrei u ten gelei.....

JAN DE MARÉ.

benoemd, is Dr E. G. Homrighausen. Hij heeft in 1936 een boek gepubliceerd waarvan ik iets wil meedeelen.

In zijn boek „Christianity in America“ vertelt hij ons meestal wat hij niet gelooft. Hij moet niets van het modernisme hebben. Maar evenmin houdt hij van de Fundamentalisten. Is hij dan misschien een gereformeerde theoloog die het op het „biblicisme“ van de Fundamentalisten tegen heeft?

Oordeel zelf:

„I am not a Fundamentalist. I realize that there are abiding truths in that camp. But we have outgrown it. We cannot accept its literalism, its alliance with antiquated science. It is too static. It seeks to define too much, forgetting that all human definitions are only relative and tentative. It makes God too fixed a Being. It inclines to arrogance and pride. It also tends to dry scholasticism. It is the ghost of the past trying to live in another day“ (p. 13).

Later voegt hij hieraan toe: „The message of the gospel does not teach men something they do not know in the realm of agriculture, physics, or history“ (p. 77).

Hieruit is wel duidelijk dat Homrighausen niet slechts de onfeilbaarheid der Schrift verwierpt. Hij meent dat we ons als geloovigen ook gerust van het Genesis-verhaal aangaande Schepping en val des menschen mogen afmaken. Immers de bijbel biedt ons geen beschouwing over den oorsprong der wereld. (p. 55).

Nu zijn er hier Gereformeerden die over dit alles niet zoo heel erg bezorgd zijn. Een van die is Dr S. Craig, redacteur van „Christianity Today“. Men weet dat Dr Craig eerst met Dr Machen en de zijnen meeging, maar later zich van de Westminsterbeweging terugtrok. Hij meent nu, dat men zich over Princeton niet al te ongerust moet maken. Immers de Barthianen komen meest van het moderne kamp. Het is toch te veel geëschit, als men verlangt dat zij onmiddellijk de onfeilbaarheid der Schrift zullen leeren. Geeft ze nog wat tijd en ze komen er wel.

Nu behoef ik het den lezers van „De Reformatie“ niet duidelijk te maken dat een hoop als deze wel op teleurstelling uit moet loopen. Immers het openbaringsbegrip der Barthianen is activistisch. Dat is ook met Homrighausen het geval. Hij meent dat Gods Woord, dat zich altijd in menschenlijke gedaante moet vertoonen en in menschenlijke taal tot ons spreekt, daarom ook altoos onvolledig en verbroken tot ons komt.

Uit zulk een relativistisch openbaringsbegrip zou zich nooit de leer der Schrift als het onfeilbaar Woord van God kunnen ontwikkelen.

Anderen meenen zich althans te mogen verheugen in het feit dat Homrighausen de soevereiniteit Gods sterk op den voorgrond plaatst. Ik geef op dat punt de woorden van Dr Henry Beets: „And he certainly calls attention to some fundamental truths as needed for America. The book, for instance, stresses the sovereignty of God, and that is always something we love to see expressed. If truly held, it will go a long way to get us right with God. In some ways the book reminds us of the well-known volume by Prof. Edward Lewis,

to which The public same, name New-York, that both c reignly of house of U nation“.

Nu meen gereformeerde motief van vereenigings G. C. Berk de souvere spreekt, w eigen „geerighausen Vorbehalt tegen dien sovereyn bezigd ma gedachte is

Zal de die het b binnenlood vlag zooma van niet. II

In „Cre Hept als“

„Ook de worden dreigd. Bui lezingen. A ooverdacht gevolgd do van Gerefe

Dr Piper, Barthianis

stellig, w verklaren

tot God en in Amerika

ik voor A Barthianist

meerde le deerd, dat staan. Onz

Christelijk formeerde

Dutch Ref kerk zullen de God va

in de Schr van Barth door den I

loof ik, di Amerika g

Tegenov moeten wij kerk reeds

digd. Seder loochenaar lijden van

erd. Toen plaats kreg officieel d

heeft de P De moderi gereformee

uitgedrevel en Calvini verwachtet

Barthianis Feitelijk

tegen den Eer het te dox“ week

gepublicee anisme bij

leer overe men, zoo v

ten, heb ik En waar

open arme ontyangen' lang niet r

de bijbeler de gerefor een theolo

conservatie wijl men o modernisti

waarden er niet al te 7 het Barthi

al te hoog dachtte van en Presby Lewis en

3) „Stemmen des Tijds“, 1930, pag. 82.

4) Idem, pag. 81.

to which we called attention some months ago. The publishers of both of these books are the same, namely the Abingdon Press, 150 Fifth Avenue, New-York, and it is rather interesting to notice that both of such books, again stressing the sovereignty of God, are brought out by the publishing house of the Methodist Episcopal Church of our nation". (Missionary Monthly, September, 1936).

Nu meen ik dat het al meermalen duidelijk door gereformeerde theologen is bewezen dat het grondmotief van Barth's theologie de gereformeerde soevereiniteitsgedachte niet kan dulden. (Zie bv. Dr G. C. Berkouwer, Karl Barth, p. 75ff.). Trouwens, de soevereiniteit Gods, waarvan Homrighausen spreekt, wordt nominalistisch ten koste van Gods eigen „gegevene" openbaring gehandhaafd. Homrighausen heeft evenals Barth zijn „berühmter Vorbehalt" waardoor hij God zoekt te beschutten tegen diens eigen woordopenbaring. Het woord soevereiniteit wordt door Homrighausen wel gebezigd maar aan de gereformeerde soevereiniteitsgedachte is zijn boek ten eenenmale gespeend.

Zal de Presbyterian Church U.S.A., de kerk, die het beheer over Princeton heeft, zich het binnenloodsen van Barth onder gereformeerde vlag zomaar laten welgevalen? Dr V. Hepp meent van niet. Ik meen van wel.

In „Credo" van 24 December 1937 schrijft Dr Hepp als volgt:

„Ook de Vereenigde Staten van Noord-Amerika worden door een invasie van het Barthianisme bedreigd. Buitenlandsche Barthianen hielden er voorlezingen. Aan het Seminarie te Princeton, waar de onverdacht-gereformeerde Dr C. W. Hodge is opgevolgd door Dr Fred. Bronkema, een dogmaticus van Gereformeerde origine, is tijdelijk verbonden Dr Piper, een Duitsch vluchteling, die er het Barthianisme propageert en daarvoor ook belangstelling weet te wekken. Amerikaanse bladen verklaren dit laatste hieruit, dat het Barthianisme tot God en tot de Schrift — het biblicisme vond in Amerika steeds sympathie — terugleidt. Nu ben ik voor Amerika niet het bangst. Daar, waar het Barthianisme aan de deur klopt, zijn de Gereformeerde leer en theologie wel zóó stevig gefundeerd, dat men de schokken zal kunnen doorstaan. Onze Gereformeerde broeders, zoowel in de Christelijke Gereformeerde Kerk als in de Gereformeerde Kerk van Noord-Amerika (de vroegere Dutch Reformed Church) en de Presbyteriaansche kerk zullen stellig niet nalaten te opponeeren, dat de God van Barth niet is de God, zooals Hij zich in de Schrift heeft geopenbaard en dat de Schrift van Barth niet is de onfeilbare Schrift, gelijk die door den Heiligen Geest is ingegeven. Daarom geloof ik, dat wij ons over de Gereformeerden in Amerika geen zorgen behoeven te scheppen."

Tegenover dit oordeel van Dr Hepp meen ik te moeten wijzen op het feit dat de Presbyteriaansche kerk reeds officieel het modernisme heeft gehuldigd. Sedert 1923 zijn de „Auburn Affirmationisten", loochenaars onder meer van het borgtochtelijk lijden van Christus, niet alleen geduld maar geëerd. Toen in 1929 twee van deze Affirmationisten plaats kregen in het bestuur van Princeton, is dit officieel door de kerk goedgekeurd. En hierbij heeft de Presbyteriaansche kerk het niet gelaten. De modernisten heeft zij welkom geheeten en de gereformeerden, als Machen en anderen, heeft zij uitgedreven. Alleen hij die meent dat Barthianisme en Calvinisme zoo ongeveer hetzelfde zijn, kan verwachten dat de Presbyteriaansche kerk het Barthianisme niet met open armen zal ontvangen.

Feitelijk is er dan ook geen zweem van protest tegen den invoer van Barth te Princeton gehoord. Eer het tegendeel. De „Presbyterian", een „orthodox" weekblad, heeft verleden herfst drie artikelen gepubliceerd waarin beweerd werd dat het Barthianisme bijna in alles met de oude gereformeerde leer overeenstemt. En van Dr Craig, van wien men, zoo van iemand, protest zou mogen verwachten, heb ik boven reeds gesproken.

En waarom ook zou het Barthianisme niet met open armen in de Presbyteriaansche kerk worden ontvangen? De gereformeerde leer is in die kerk al lang niet meer grondig onderwezen. Daarbij heeft de bijbelcritiek haar werk gedaan. Toch cert men de gereformeerde traditie. Hoe verlokkelijk dan een theologie als die van Barth! Men kan dan conservatief zijn, en ook gereformeerd heeten, terwijl men ondertusschen in vrede kan leven met de modernistische broeders, die de bijbelcritiek aanvaarden en het met de feiten der heilsgeschiedenis niet al te nauw nemen. Ook behoeft men, als men het Barthianisme huldigt, de kerkelijke muren niet al te hoog op te trekken. In de soevereiniteitsgedachte van het Barthianisme kunnen methodisten en Presbyterianen immers elkander vinden. Dr Lewis en Dr Homrighausen zijn het ja roerend eens op dit punt. Door Barth hebben methodisten en gereformeerden elkaar gevonden en reizen arm in arm naar Oxford en Edinburgh, terwijl Barth zelf zijn boekje „The Church and the Churches" tegen Edinburgh schrijft.

C. VAN TIL.

II PERSCHOUWT

Eenzijdig of tweezijdig. (II.)

Onze lezers herinneren zich, wat ik tegenover Dr A. Kuyper Jr aan deze plaats opmerkte over de uitdrukking in het doopsformulier, dat n.l. „in alle verbonden twee deelen begrepen zijn". Dr Kuyper vatte „deelen" op als „partijen"; ik vond zijn (reeds lang bekende) argumentatie het tegendeel van overtuigend.

Thans wijzen we, ten vervolge op hetgeen we reeds schreven, op wat over deze aangelegenheid reeds in ons kerkelijk leven is opgemerkt; één onzer lezers, dien we daarvoor danken, wees in particuliere correspondentie inmiddels ook reeds daarop.

Zooals uit den bundel: „Rapporten", behorende bij de Acta van de Arnhemse Synode 1930, en dan nader uit het „Liturgie-rapport", bl. 6, blijkt, heeft indertijd de desbetreffende commissie voorgesteld als volgt:

In de 4e alinea (van het doopsformulier) worde de niet voor ieder verstaanbare uitdrukking „twee deelen begrepen zijn" vervangen door „twee deelen zich met elkander verbinden".

Dit klopt, zooals men zich herinnert, met de m.i. onvoldoende ondersteunde opvatting in Biestervelds „Geref. Kerkboek".

Blijkens de Acta van de Synode van Arnhem (bl. 18) heeft echter de Partic. Synode van Drente deze Synode iets anders geadviseerd, n.l.:

„In het concept-formulier" van den kinderdoop de woorden „twee deelen zich met elkander verbinden" te laten vervallen en daarvoor in de plaats te lezen: „twee partijen begrepen zijn".

Iets dergelijks was voorgesteld door de classis Eindhoven (Acta 21); zij wilden lezen:

„twee partijen zich verbinden".

Ten overvloede had de kerk van Velsen als derde zich als volgt uitgesproken (Acta, 21):

„In overweging te geven, of het niet beter zou zijn, het woord deelen in de voorgestelde wijziging „twee deelen zich met elkander verbinden" te veranderen in partijen. De onduidelijkheid van de thans in gebruik zijnde redactie: „twee deelen begrepen zijn", schuilt juist in 't woord „deelen". Die onduidelijkheid zou verdwijnen, wanneer dit woord door „partijen" vervangen werd.

Over al die voorstellen nu is gerapporteerd door een commissie (Acta 397). Deze commissie was van oordeel, dat de verschillende voorstellen, om in het Formulier „deelen" te vervangen door „partijen" niet konden worden aanvaard, „aangezien deze berusten op een onjuiste interpretatie van de desbetreffende passage" (398). Op dezen grond adviseerde de commissie op dit punt te blijven bij het oude (400). Hetgeen dan ook geschied is (art. 166A, 2°, bl. 100).

Het blijkt dus, dat Dr A. Kuyper Jr anders denkt dan ik, en ook anders dan de rapporterende commissie van Arnhem. Ik zal hem gaarne tegenover die commissie en mijzelf in het gelijk stellen, als hij me overtuigen kan. Maar op grond van wat ik zelf opmerkte, blijf ik voornamelijk mijn eigen opvatting juist achten: „deelen" = niet „partijen", doch: belofte en eisch.

Prof. Hepp over Jesaja 26:10.

In „The Standard Bearer" houdt Ds Hoeksema zich bezig met de poging, die Prof. Hepp heeft aangewend, om zijn constructies hier en daar te doen steunen op de Schrift. Wij zullen ook onzerzijds in „Kerkelijk Leven" daaraan eenige aandacht schenken; juist waren we daaraan toegekomen, toen ons het laatste nummer van „The St. B." bereikte. Belangstellend zullen voorzeker ook onze lezers luisteren:

Dr Hepp meent, dat het woord genade eenmaal in de Schrift in verband met de goddeloozen voorkomt, waarover straks. Feit is, dat alle gereformeerden altijd hebben toegestemd, dat de genade Gods particulier is. Feit is ook, dat onze gereformeerde confessie nooit van algemeene genade spreekt, dat ze den term slechts eenmaal bezigt, en hem dan legt in den mond van de Remonstranten, die ze bestreden. Feit is tevens, dat de Heilige Schrift doorgaans van de houding Gods tegenover de verworpen goddeloozen spreekt op een wijze, die alle gedachte aan genade eenvoudig uitsluit.

Even verder:

Het eenigste Schriftbewijs, dat Dr Hepp ons in zijne brochure levert ter verdediging van het gebruik van de term „algemeene genade", is Jes. 26:10. Hij schrijft: „Al zou in de gansche Schrift het woord genade niet in relatie worden gesteld met de ongelovigen, dan zou dit niet pleiten tegen de leer der algemeene genade."

Ds Hoeksema valt hier even in de rede, en zegt, dat hij dit laatste niet kan toegeven. Hooren we evenwel verder naar wat Prof. Hepp zelf opmerkt:

Maar nu wordt dit woord in dien zin bovendien wel in onzen Bijbel gevonden. En wel in Jesaja 26:10: „wordt den goddelooze genade bewezen, hij leert evenwel geen gerechtigheid". Hiermede kan niet bedoeld zijn de particuliere genade, want dan zou de goddelooze wel rechtvaardigheid leeren. Hier is uitsluitend gemeend de onbekeerde goddelooze. Deze genade moet dus een andere dan de bijzondere genade zijn, a.w. 35.

Thans komt wat Ds Hoeksema tegen deze „bewijsvoering" heeft:

Dit is beslist de eenigste Schriftuurplaats, die Dr Hepp kan vinden ter verdediging van zijn standpunt. Had hij meer teksten kunnen vinden, hij zou ze zeker hebben besproken in zijne brochure. We gaan dus veilig als we uitgaan van de gedachte, dat ook Dr Hepp niet meer teksten weet, op grond waarvan zijn verdediging van den term „algemeene genade" kan rusten. Dit is zeker een zeer zwakke verdediging. Gereformeerde Schriftverklaarders zijn met zulk een beroep op één enkelen tekst nog nimmer tevreden geweest.

We slaan weer een stuk over, en hooren De Hoeksema verder:

Dr Hepp dringt hier aanstonds zijn onderscheiding van algemeene en bijzondere genade aan den tekst op. Hij schrijft immers: „Hiermee kan niet bedoeld zijn de particuliere genade, want dan zou de goddelooze wel rechtvaardigheid leeren". Hier wordt heel de leer der algemeene genade door Dr Hepp even verondersteld en dan aan den tekst opgedrongen. Zijn redeneering is kennelijk als volgt: 1. De onderscheiding van algemeene en bijzondere genade is Schriftuurlijk (begging the question). 2. In Jesaja 26:10 kan geen sprake zijn van bijzondere genade (een bloote bewering zonder bewijs). 3. Ergo, hier is sprake van algemeene genade. De onderscheiding, die Dr Hepp hier maakt tusschen algemeene en bijzondere genade heeft hij niet in de Schrift gevonden, vindt hij ook niet in den tekst, maar in de dogmatiek, zijn dogmatiek, en hij maakt zich hier schuldig aan inlegkunde, door hem zelf eerst veroordeeld. Daarbij is het treffend, dat Dr Hepp, gedreven door de sterke begeerte om in Jes. 26:10 toch „algemeene genade" te vinden, feltelijk de leer der gemeene gratie moet loochenen. Volgens die leer toch leert de goddelooze door gemeene gratie wel gerechtigheid; de zonde wordt gestuit; de goddelooze wordt tot in zijn denken en willen verbeterd. Denk maar aan Dr Kuypers tooverspel met de koperdraadjes! Maar, indien in Jes. 26:10 gemeene gratie geleerd wordt, dan wordt daar ook geleerd, dat de zonde er niet door gestuit wordt, dat de goddelooze door deze genade geen haar beter wordt. Volgens Dr Hepps theorie zou Jesaja 26:10 aldus moeten luiden: Wordt den goddelooze gemeene gratie bewezen, dan leert hij burgerlijke gerechtigheid, de zonde wordt in hem gestuit, zoodat hij niet uitbreekt in onrecht. Maar de tekst luidt precies andersom: „Wordt den goddelooze genade bewezen, hij leert evenwel geen gerechtigheid; hij drijft onrecht in een gansch richtig land (hij leert dus zelfs geen burgerlijke gerechtigheid, H.H.), en hij ziet de hoogheid des Heeren niet aan." Ook de inlegkunde van Dr Hepp is dus gevaarlijk voor zijn eigen dogmatiek! Maar op welken exegetischen grond, hetzij in den tekst of in het verband gevonden, Dr Hepp hier kan verklaren, dat Jes. 26:10 van gemeene gratie spreekt, is een raadsel. Er is noch in den tekst, noch in het verband iets, dat ons verbiedt den tekst aldus te verklaren: „Wordt den goddelooze de genade getoond, die God aan Zijn volk bewijst, zoodat hij haar ziet met zijne oogen, zoodat hij midden in het land der genade, midden onder het volk der genade leeft en verkeert, zoodat hij het aanschouwt, dat God den rechtvaardige genadig is, dan leert hij toch geen gerechtigheid, hij blijft in dat land onrecht drijven".

Dr Hepp geeft dan ook een heel eigenaardige verklaring van en ook wending aan den tekst in Jes. 26:10, als hij ten slotte opmerkt: „Jes. 26:10 kan aldoo worden geparafraseerd: een al te groote mate van algemeene genade is niet bevorderlijk voor de gerechtigheid". In deze slotopmerking over den tekst in Jesaja 26:10 biedt Dr Hepp ons niet alleen een wonderlijke exegese, maar ook een vreemde voorstelling van het dogma der algemeene genade. Een wonderlijke exegese. Want allereerst dringt Dr Hepp alweer aan den tekst zijn eigen beschouwing op. De tekst leert: genade betoond aan den goddelooze leert hem nooit gerechtigheid. Dr Hepp zegt: een al te groote mate van algemeene genade is niet bevorderlijk voor de gerechtigheid. We kunnen de reden voor deze wending en verknoging van den tekst wel doorzien. Dr Hepp zag wel in, dat indien in Jes. 26:10 van algemeene genade sprake is, de theorie der gemeene gratie er aan zou gaan. Er moest in den tekst ruimte gemaakt worden voor de voorstelling, dat de gemeene gratie den goddelooze toch wel gerechtigheid leert. Daarom verklaart(?) Dr Hepp nu: een al te groote mate van algemeene genade leert den goddelooze geen gerechtigheid. Zoo houdt hij toch ruimte over om te leeren: een gepaste dosis van gemeene gratie leert wel gerechtigheid! En zoo draait hij den tekst precies in zijn tegendeel om; laat hij hem precies het tegenovergestelde zeggen van hetgeen hij zegt. Wonderlijke exegese ook, omdat Dr Hepp verklaart: is niet bevorderlijk voor de gerechtigheid. Dit veronderstelt natuurlijk, dat er gerechtigheid is. Als ik zeg, dat iets niet bevorderlijk is voor iemand's gezondheid, dan veronderstel ik, dat die iemand gezondheid bezit; als iets gezegd wordt niet bevorderlijk te zijn voor het Christelijk onderwijs, dan wordt verondersteld, dat er Christelijk onderwijs is; en als Dr Hepp zegt, dat gemeene gratie in een overdosis niet bevorderlijk is voor de gerechtigheid, dan gaat hij van de veronderstelling uit, dat er gerechtigheid is. En dan draagt hij nogmaals zijn eigen ideeën in den tekst in. Want de tekst zegt juist, dat er gansch geen gerechtigheid is bij den goddelooze, en dat deze er ook niet komt, ook al wordt den goddelooze genade getoond.

Een wonderlijke exegese dus.

Niet alleen een „wonderlijke exegese", doch ook een „vreemde dogmatiek" meent Ds Hoeksema hier aan het woord te hooren komen:

Dr Kuyper leerde ons, dat de algemeene genade de zonde stuit, de natuurlijke mensch tot in zijn verstand en wil verbetert, en dat de ongerechtigheid toeneemt,